

ȚĂRANUL, „ICOANA” SFINȚITĂ PRIN JERTĂ A POPORULUI ROMÂN ȘI PROMOTOR AL SACRALITĂȚII SATULUI ROMÂNESC*

ARHID. DRD. IOAN-DORIN TORCOȘ**

ABSTRACT: The present study, in accordance with the topic proposed by the Romanian Patriarchate for 2019 as a Homage Year for the Romanian Village (as well as for priests, teachers and honorable mayors) and the Commemorative Year of Patriarchs Nicodim Munteanu and Iustin Moisescu and also of religious books translators, is structured in three chapters. I chose this theme from my honest wish to express the profound structure the Romanian village, which, enigmatically, translates the language of pure love and of passionate yearning for the beauty of ancient village, by making a trip into the past. This journey to live again the unique moments of childhood, but most of all, to meet again the peasant of the Romanian village, the mirror of faith, culture and civilization of the Romanian people, is the main purpose of the present approach. Accordingly, the author tries to emphasize the values of our national identity as much as those are in accordance to authentic Christian consciousness, passed on over the ages through the Church, an *axis mundi* of the Romanian culture. The Romanian village is the holy altar to which our parents, our grandparents and our ancestors prayed and sacrificed themselves, the altar they have consecrated again and again for eternity, through their tears, an alive altar where the Living God has His dwelling place.

KEYWORDS: Romanian village, the voice of the earth, eternity, sacrifice, prayer, culture and spirituality.

PRELIMINARII

În contextul Anului omagial al satului românesc (al preoților, învățătorilor și primarilor gospodari) și al Anului comemorativ al Patriarhilor Nicodim Munteanu și Iustin Moisescu și al traducătorilor de cărți bisericești ne-am propus să ne oprim atenția asupra câtorva aspecte care vizează satul românesc de odinioară, viața, credința și îndeletnicirile țaranului român, adică ale omului simplu de la sat. Majoritatea dintre noi s-au născut la sat, și, chiar dacă nu, cei mai mulți dintre noi au sau au avut legătură cu satul românesc, acesta reprezentând, de cele mai multe ori, o oază de liniște, în care aveam posibilitatea de a ne descătușa de toate grijile cotidiene și de a trăi viața din plin, chiar dacă și pentru câteva momente. Cu toții ne amintim cu nostalgie de clipele copilăriei petrecute la bunici, în special, de jocurile satului, de tradițiile populare, dar mai ales de bucuria generată de acest loc aparte, stare de fericire răs-

frântă pe chipurile tuturor, dar mai ales ale copiilor, pentru care fiecare zi petrecută în satul nostru românesc era o adevărată filă de poveste. Cu alte cuvinte, atunci când ne gândim la satul românesc în care am trăit, am copilărit sau în care ne-am petrecut câteva momente din viață, ne gândim, de fapt, la una dintre cele mai bune perioade din viața noastră, când fiecare zi era una a bucuriei, dar nu o bucurie egoistă, ci una împărtășită de la o inimă la alta, fiindcă țăranul român autentic se mulțumea întotdeauna cu ceea ce avea și se bucura sincer, în simplitatea sa, de numeroasa familie pe care o avea în jurul său. În acest sens, satul românesc este cuptorul în care s-a frământat, s-a conservat și s-a propagat adevărata gândire națională și eclezială românească și chiar dacă, de-a lungul timpului, acesta a fost configurat și a fost dezvoltat în felurite moduri, țăranul român a știut să cultive în permanență virtuțile poporului său: hărnicia, dărnicia și ospitalitatea, cu care ne mândrim până astăzi și de care se minunează și cei care ne vizitează țara.

Așezările rurale românești reprezintă, din îndepărtatele timpuri ale istoriei, vetrele cele mai autentice de viațuire ale neamului nostru. Legate ființial de civilizația, cultura și spiritualitatea poporului, ele sunt păstrătoare ale specificului etnic prin veacuri, marcat de datini și obiceiuri de mare frumusețe și originalitate¹. Matcă de tradiție și valori, satul constituie un mediu de referință în cercetarea istoriei noastre naționale².

Satul, un nume străvechi ce vine de la *fossatum*, potrivit lui Nicolae Iorga, reprezintă un loc înconjurat de șanțuri, fiind o categorie istorico-etnografică de cea mai mare însemnătate pentru înțelegerea vieții milenare a românilor. Prin structura lui complexă, prin sistemul de organizare, de gândire și acțiune, el a fost temelia statului timp de nenumărate secole de-a lungul istoriei³.

Reprezentând localizarea cea mai pregnantă a energiilor etnicului românesc, satul autohton, deși mai puțin durabil în construcțiile sale, a fost cel mai durabil prin universul său cultural și spiritual. Nici o lege din afară, atât timp cât a fost simțit drept unicul „rezervor” spiritual al țării, nu i-a putut afecta destinul, pentru că în el viața își avea cursul firesc, cu legile, cutumele, obiceiurile, credințele și măsurile sale de acțiune conforme cu stilul propriu tradițional, logic, clar și coerent, verificat de vreme și capabil să dea răspuns oricărui aspect al existenței.

Cu toții suntem conștienți de faptul că trăim într-o lume puternic secularizată și de-a dreptul străină de valorile fundamentale ale credinței noastre străbune, propovăduită cu atâta jertfă și pietate de moșii și strămoșii noștri, care, deși a ajuns la paroxism, din punct de vedere al evoluției tehnologice și al biotehnologiei medicale, alege să rămână, pe mai departe, într-o stare de solitudine existențială și chiar să pro-

* Studiul de față a fost redactat sub coordonarea Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Chirilă, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand la Școala Doctorală de Teologie „Isidor Todoran”, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: ionicatorcos@yahoo.com.

¹ Henri H. STAHL, *Eseuri critice despre cultura populară românească*, Minerva, București, 1983, p. 5.

² Lucian BLAGA, *Izvoade*, Humanitas, București, 2011, p. 25.

³ Petru URSACHE, *Prolegomene la o estetică a folclorului*, Cartea Românească, București, 1980, p. 28.

moveze acest fapt ca pe un act de normalitate, ajungând, în felul acesta, să ne înstrăinăm, din ce în ce mai mult, nu doar de Dumnezeu, ci și unii de ceilalți, noi oamenii, care am fost creați de Cel ce este ca ființe sociale, menite să trăiască în comuniune, cu scopul de a ne comunica și de a ne împărtăși, unii - altora, crezul nostru, trăirile și simțămintele, precum și dorințele și chiar idealurile noastre, adică tuturor celor pe care-i iubește sufletul nostru.

În tot acest context tumultos, își face, totuși, simțită prezența veșnică întrebare, care parcă astăzi răsună tot mai mult în mințile și urechile noastre: unde este acea bucurie care exista oarecând? Fiindcă, deși astăzi omul are tot ceea ce își dorește, cu toate că poate să facă tot ceea ce vrea, deși se bucură de tot confortul acestei lumi mondene, dar mai ales cu toate că, în aparență, ar trebui să fie fericit, totuși, bucuria de pe fața omului a început să pălească tot mai mult, acesta transformându-se într-o ființă de-a dreptul nefericită, care nu își mai cunoaște thelos-ul vieții și care își declară, răspicat, autonomia sa în raport cu Dumnezeu, în situația în care raportul just ar fi acela de autonomism al lui Dumnezeu în sufletul omului.

Mai mult decât atât, se poate observa și faptul că viața spirituală începe să fie sterilizată, pas cu pas, că oamenii Îl caută pe Dumnezeu departe de ei, uitând de faptul că Dumnezeu se află, întotdeauna, în străfundul sufletului omenesc, datoria noastră fiind doar aceea de a-L lăsa să crească și să prindă contur în noi, având astfel loc o urcare a lui Dumnezeu, spre coborârea omului, în propria structură a ființei create. Practic, în momentul în care Dumnezeu nu mai are loc în sufletul omului, din cauza prea multor preocupări și obiective pe care acesta și le stabilește, altfel spus, scopuri care îl exclud total pe Dumnezeu, ființa creată ajunge să se situeze în afara ariei proniatoare a Creatorului lumii. Cu cât omul se îndepărtează mai mult de Dumnezeu, cu atât mai mult fericirea, bucuria și împlinirea îi devin tot mai necunoscute, ajungând, într-un final, un om fără de Dumnezeu, pentru care dobândirea fericirii a devenit un ideal utopic, de mult apus. Prin urmare, bucuria este o stare care există în viața omului, atât timp cât există Hristos. Desigur, există și bucuria de moment, oferită de lucrurile palpabile și imanente, dar adevărata împlinire a ființei create se obține doar în Hristos și împreună cu El. Spre deosebire de omul zilelor noastre, țăranul român a cultivat o relație indestructibilă cu Dumnezeu, conștient fiind de faptul că fără Acesta nu poate realiza nimic. De aceea, viața religioasă a țăranului român rămâne etalon și paradigmă pentru cei de astăzi, prin aceea că, în simplitatea sa, își dorea să cucerească Cerul, devenind, tot mai mult, după asemănarea lui Dumnezeu, cunoscând foarte bine faptul că omul este „chipul icoanei” lui Dumnezeu, adică „chipul” Fiului lui Dumnezeu.

Prin urmare, vatra de așezare a satului marcată în chip ceremonial era considerată un loc sacru și avea diverse semnificații în viața obștii întemeiate, astfel încât biserica a fost o legătură continuă de secole a însemnului divin ce a marcat centrul sateilor noastre. Prezența sa constituie atât în plan immanent, cât și în cel transcendent, un

axis mundi al spațiului românesc, de unde și importanța pe care a avut-o în cadrul tradițiilor de făurire și circumscriere a așezărilor⁴.

Într-un elogiu adus satului românesc cu ocazia recepției la Academia Română, din 5 iunie 1937, poetul Lucian Blaga spunea despre vechimea și permanența acestuia următorul fapt: „Eu știu că veșnicia s-a născut la sat”, argumentând că satul românesc este „singura prezență vie încă, deși muritoare, nemuritoare, deși așa de terestră, este unanimul nostru înaintaș fără nume”⁵. Plecând de la ideea „cosmocentrismului” satului, autorul reformulează afirmația sa în discursul de recepție ținut la Academia Română astfel:

„Satul nu este situat într-o geografie pur materială și în rețeaua determinatelor mecanice ale spațiului, ca orașul; pentru propria sa conștiință, satul este situat în centrul lumii și se prelungește în mit. Satul se integrează într-un destin cosmic, într-un mers de viață totalitar, dincolo de al cărui orizont nu există nimic”⁶. Acest univers este însă nu numai pentru sine, ci își are conștiința proprie în viața obștii. „A trăi la sat - spune poetul - înseamnă a trăi în zăriștea cosmică și în conștiința unui destin emanat din veșnicie”⁷.

Satul este circumscriș, astfel, unui univers de tradiții care-i devine propria sa conștiință și se reflectă profund în sufletul obștii, în credințele și cultura sa orală⁸. Totodată, ca spațiu de viață comunitară, el grupează în sine vetrele de locuit, casele, care, la rândul lor, reprezintă un mediu spiritual al familiei, marcat de rosturi, credințe și datini specifice.

BISERICA, „LEAGĂNUL” SPIRITUAL AL SATULUI ROMÂNESC

În localitățile tradiționale românești:

„comunitatea rurală era organizată spațial în jurul bisericii, centru spiritual în care cerul era unit cu pământul și omul se întâlnea cu Dumnezeu. Drumul principal al satului era cel ce urca spre biserică, iar aceasta era în mod firesc așezată în locul cel mai înalt, cât mai aproape de cer. Pe turla bisericii, vizibilă din orice punct al satului, era așezată crucea, simbol al legăturii omului cu Dumnezeu și al iubirii cu care El îmbrățișează lumea”⁹.

Cât de minunate erau sărbătorile satului, prin intermediul cărora toată suflarea acestuia, de la cel mai mic, până la cel mai în vârstă, se aduna în biserică din localitate pentru a da slavă lui Dumnezeu, pentru a-I mulțumi pentru binefacerile primite și pentru a-I cere, în continuare, ajutorul, fiindcă fără implicarea Lui în activitățile lor, viața satului nu avea consistență și trăinicie. Ce imagine inedită generează părtășia la

⁴ Mircea ELIADE, *Le Sacré et le Profane*, Gallimard, Paris, 1972, p. 48.

⁵ Lucian BLAGA, „Elogiul satului românesc”, discurs de recepție la Academia Română, susținut în data de 5 iunie 1937, în: *Izvoade - eseuri, conferințe, articole*, Minerva, București, 1972, p. 2.

⁶ L. BLAGA, *Izvoade*, p. 17.

⁷ L. BLAGA, *Izvoade*, p. 18.

⁸ L. BLAGA, *Izvoade*, p. 17.

⁹ Romulus VULCĂNESCU, *Coloana cerului*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972, pp. 118-123.

bucuria sinceră a țaranului român, care, cu mâinile bătătorite de la munca câmpului, venea, istovit și obosit, cu atâta încredere, înaintea lui Dumnezeu și își împreuna mâinile în rugăciune, mulțumind pentru tot ceea ce a primit; și cu câtă bucurie se întorcea la casa lui, mai încrezător și mai împăcat, fiindcă a primit binecuvântarea lui Dumnezeu în suflet.

„Liniștea satului îi dă țaranului răgazul de a sta de vorbă cu Dumnezeu și de a-I simți prezența în creația Sa. Cultivarea pământului este lucrarea sa fundamentală, care îi asigură existența și, ca urmare, el face din aceasta centrul vieții sale. El își începe lucrul cu rugăciune și îl sfârșește cu rugăciune, cerând lui Dumnezeu să-l întărească în această lucrare și mulțumind, mai apoi, pentru bunurile pe care le-a căpătat. Țăranul înțelege și transpune cel mai bine în faptă legătura dintre munca depusă și roadele primite. El știe că cel care „nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce” (2 Tesaloniceni 3,10), știe că pământul îi oferă tot ceea ce are nevoie pentru existența sa și că muncește pentru a trăi, și nu invers. El știe însă, la fel de bine, că pâinea „cea de toate zilele”, pe care o lucrează cu mâinile sale trudite, este darul pe care el îl aduce lui Dumnezeu și care, prin binecuvântarea preotului, devine pâinea cea „spre ființă” care îl hrănește nu doar trupește, ci și duhovnicește”¹⁰.

Biserica a fost, este și va fi, liantul de legătură dintre cer și pământ, dar și dintre pământeni, în același timp, locul sacru în care bucuria cerului și a pământului devin una, chipul țaranului român primind trăsături angelice în cadrul sfințelor slujbe, fiindcă viața lui de zi cu zi este o rugăciune continuă, deoarece prin acel simplu „Doamne ajută-mă!” rostit înainte de fiecare lucru, gândul său se îndreaptă, în fiecare clipă, către Dumnezeu. Astfel, viața religioasă reprezintă nucleul satului românesc, constituind un agent esențial în păstrarea identității naționale și creștine, precum și a personalității morale, peste veacuri, fiindcă de sărbători, îndeosebi, românii se reîntorc acasă, la familiile lor, bucurându-se, cu toții, laolaltă.

Prin urmare, sărbătoarea este frumusețea sufletului românesc și prilej de împărtășire a bucuriei împreună cu cei pe care îi iubim, cu această ocazie inima țaranului român reîntregindu-se și reîntorcându-se la structura sa originară și unitară, fiindcă bucuria este deplină abia atunci când toate generațiile se întâlnesc în casa părintească, din satul românesc. Oriunde am merge în lumea aceasta, oricât de departe de casă, în sufletele noastre rămâne mereu ceva care ne leagă de locurile natale, de amintirile frumoase petrecute alături de cei dragi, ceva care ne atrage, asemenea unui magnet, spre locurile în care ne-am născut și spre oamenii pe care i-am lăsat în urmă, dar pe care nu am reușit niciodată să-i uităm și nu am încetat vreodată să-i iubim. Acesta este dorul după ceea ce iubim, dorul după eternitate, după veșnicie, fiindcă potrivit poetului Lucian Blaga „veșnicia s-a născut la sat”, sufletul țaranului român tinzând spre veșnicie, spre unirea cu Dumnezeu, motiv pentru care sărbătoarea religioasă devine o stare de sărbătoare universală. Înclinarea românilor spre dimensiunea veșnică a existenței, izvorâtă parcă dintr-o dorință ascunsă de a opri timpul în loc, sau mă-

¹⁰ † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - izvor de spiritualitate și cultură populară*, Basilica, București, 2019, p. 8.

car de a mai încetini grabnica lui trecere, sunt ilustrate, atât de frumos, în poezia lui Blaga intitulată „Sufletul satului”: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat. / Aici orice gând e mai încet, / și inima-ți zvâcnește mai rar, / ca și cum nu ți-ar bate în piept / ci adânc în pământ undeva”¹¹. Aceasta este frumusețea țăranului român: simplitatea, curăția suflească, noblețea și credința sinceră în Dumnezeu Cel viu, spre deosebire de omul din zilele noastre, care pierde din vedere cel mai esențial lucru și anume, însușirea de a fi frumos, astăzi la modă fiind omul util, eficient și nu omul frumos, așa cum ar trebui de fapt să fie.

Lumea aceasta, pentru țăranul român, este ordonată, frumoasă, așezată nu în înțelesul științelor fizice, ci mai precis în înțelesul biologic și moral. La sat viața își poartă ritmul între materie și spirit, țăranul nostru fiind conștient de ideea de bine și de rău, astfel încât, în ordinea cosmică și pământească, creștinismul a avut un mare rol.

„Sentimentul veșniciei este mai puternic în sufletul țăranului care trăiește în armonie cu natura prin cultivarea pământului. Omul care muncește pământul Îl simte pe Dumnezeu mai aproape tocmai pentru că trăiește în armonia naturii și pentru că se simte tot timpul dependent de Dumnezeu de la care așteaptă ploaia și căldura la vreme pentru cultivarea și pentru rodirea pământului. Orice muncă este binecuvântată de Dumnezeu dacă se face cu credință și cu rugăciune, însă rodul muncii depinde numai de Dumnezeu. Osteneala muncii aparține omului, iar rezultatul ei este darul exclusiv al lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel a scris în acest sens: «*Eu am semănat, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească*» (I Co 3,6). Țăranul, cu deosebire, este conștient că roadele muncii sale sunt darul lui Dumnezeu pentru care el Îi mulțumește neîncetat”¹².

De aceea, potrivit poetului Lucian Blaga „nevoia de mântuire se vindecă la sat”, prin aceste cuvinte înțelegând faptul că sufletul curat al țăranului nu-și poate imagina viața fără Dumnezeu. Prin urmare, viața satului gravitează în jurul Bisericii, cu tradițiile ei milenare care au apărut și hrănit de-a lungul istoriei ființa noastră. Dacă noi uităm de mântuirea sufletului, care ne vine prin mijlocirea Bisericii, atunci suntem mai de plâns decât toți oamenii! Numai Biserica îl poate salva pe orășean de însingurare și de alienare. Ea îi oferă mântuirea chiar și în lipsa naturii¹³.

Pentru omul societății religioase tradiționale, întreaga lume fenomenală era spiritualizată, locurile și timpurile având amprenta sacralului și viața se organiza după legi cosmice. Manifestările omului, de la cele mai comune gesturi până la cele mai rafinate creații ale artei populare, erau integrate aceluiași sistem de valori tradiționale. Destinul său era legat de cel al colectivității, religiozitatea având o expresie comunitară¹⁴.

¹¹ † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Satul românesc, între tradiție, supraviețuire și speranță”, în: *Veșnicia s-a născut la sat*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2019, p. 11.

¹² † SERAFIM, Arhiepiscopul Arhiepiscopiei Germaniei, Austriei și Luxemburgului și Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, *Satul românesc - Rădăcina sufletului nostru - Pastorală la Nașterea Domnului*, Nürnberg, 2018, p. 2.

¹³ † SERAFIM, Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, *Satul românesc...*, p. 2

¹⁴ Mircea ELIADE, *Nașteri mistice*, trad. de Mihaela Grigore Paraschivescu, Humanitas, București, 1995, pp. 18-35.

Sărbătorile religioase se împleteau, în mod firesc, cu datini și obiceiuri ale folclorului local. Liturghia duminicală era urmată de hore și serbări câmpenești. Portul, cu marea sa varietate de culori și modele, pictura și sculptura populară ce împodobeau casele oamenilor, legendele și basmele povestite seara în jurul focului, proverbele și zicătorile încărcate de înțelepciune, muzica și dansul horelor, exprimau bucuria unei vieți luminoase, aproape de Dumnezeu strămoșilor și de creația Sa¹⁵.

ȚĂRANUL ROMÂN, „SUFLETUL” CIVILIZAȚIEI ȘI CULTURII ROMÂNEȘTI PEȘTE VEACURI

Una dintre cele mai importante valori transmise de satul românesc este sentimentul comunității.

„Satul arhaic apare ca un univers în sine, același în timp și spațiu, un univers în care fiecare are sentimentul apartenenței la acel loc, al identității și al comuniunii cu ceilalți. Spre deosebire de oraș, unde sentimentul înstrăinării și al solitudinii se resimte tot mai acut, la țară satul întreg este implicat în viața comunității. Orice fapt care se petrece devine un eveniment comun, de la naștere și până la moarte, țăranel împărtășind cu ceilalți și binele, și răul. Tot ce se întâmplă îl pune în legătură cu semenii săi, într-o solidaritate care izvorăște din adâncul ființei sale, cu moșii și strămoșii care odihnesc sub cruce, din a căror jertfă își trage seva existenței, dar, totodată, și cu generațiile viitoare, prin nașterea și creșterea copiilor în spiritul valorilor tradiționale, totul într-un spațiu proiectat parcă în veșnicie”¹⁶.

Acesta este țăranel român, o ființă dihotomică alcătuită din trup și suflet, singura faptură, care lucrează atât pământul biologic, cu sudoarea frunții, pentru a-și asigura traiul și, în același timp, existența, cât și sufletul, pentru a fi tot mai aproape de Împărăția lui Dumnezeu.

Datorită faptului că denumirea de țăranel, atribuită locuitorului de la sat primește uneori conotații negative sau sensuri peiorative, cu o tentă ușor ironică, dorim să arătăm că înțelesul său original este unul nobil, țăranel român fiind structura ființială holistică, în care se împletesc, în deplină armonie, două structuri existențiale, devenind paradigma umană reprezentativă a „microcosmosului” românesc, în varianta cea mai pură. Astfel, „cuvântul «țară» vine de la latinescul «terra» (teritoriu). «Terranus» este țăranel, cultivatorul pământului, cel mai atașat de țară, cel care are cea mai intimă legătură cu țărâna și cu țarina, cu solul. Cuvântul românesc «pământ» vine din latinescul «pavimentum», care înseamnă vatra sau locul bătătorit de locuitorul și cultivatorul statornic al terenului sau al solului. Pământul este deci, în acest sens, terenul lucrat, umanizat și sfințit. De aceea zice românul: Omul sfințește locul!”¹⁷.

„Cuvântul «pământean» înseamnă de obicei în limba română «omul locului», adică indigenul, dar în limbaj liturgic el este și locuitorul statornic al planetei Terra, adică al

¹⁵ M. ELIADE, *Nașteri mistice*, pp. 36-57.

¹⁶ † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - izvor de spiritualitate...*, pp. 8-9.

¹⁷ † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Satul românesc, între tradiție,...”, pp. 8-9.

Pământului. Pământeianul este omul, compus din humus (humă) și anima (suflet rațional), o sinteză mistică între materie și spirit, între «țărână și suflet viu»: «iar noi, pământeni, din pământ suntem zidiți și în același pământ vom merge», cum se spune în Slujba înmormântării. Pământeianul poartă deci în el taina mormântului și a cerului, a morții trupului și a nemuririi sufletului fiindcă el este țărână modelată după chipul lui Dumnezeu Cel veșnic viu. În acest sens, pământeianul cultivă deodată cu pământul și dorul veșniciei¹⁸.

Țăranul român, identificat în părinții, bunicii sau străbunii noștri, este pentru noi, cei de astăzi, o adevărată icoană și o reală paradigmă, care ilustrează atât hărnicia și perseverența, cât și curăția și noblețea sufletească, prin faptul că a cultivat în sufletul său răbdarea, iubirea și jertfa pentru frumos și moralitate. Datorită acestor țărani, noi, cei de astăzi, ne putem bucura de liniște și pace. Nu există jertfă mai mare decât aceea de a munci din greu pentru copii, nepoți și strănepoți doar de dragul gândului că aceora le va fi mai bine. Atunci când rostim termenul acesta de țăran, vizavi de tata, mama, bunicul sau bunica etc., să ne gândim la sacrificiul acestora pentru binele și confortul nostru, al celor de astăzi și, în felul acesta, fiecare rostire a acestui cuvânt va deveni o rugăciune a noastră, știut fiind faptul că orice suspin este o rugăciune. Țăranii sunt eroii noștri naționali, din care s-au născut, ulterior, oameni mari, bine crescuți, cu o moralitate formidabilă, deoarece adevăratele valori morale fundamentale erau întipărite în inimile urmașilor încă din fragedă pruncie. În satul tradițional, viața este trăită comunitar. Această deschidere către lume a avut un rol decisiv în formarea și cultivarea caracterelor umane în mediul rural, instruirea lor pe principiile unei etici sănătoase.

„În viața altor națiuni, țărănimea a putut avea, și a avut, un rol secundar, șters; pentru noi însă e izvorul românismului pur și etern. La noi, singura realitate permanentă, inalterabilă, a fost și a rămas țăranul. Atât de mult că, de fapt, țăranul român nici nu e țăran ca la alte popoare. Cuvântul însuși este de origine urbană, cel puțin în semnificația actuală. Țăranul nu-și zice niciodată țăran. Doar în vremurile mai noi și sub influențe politice a pătruns și la țară cuvântul, spre a indica pe omul de la sat în contrast cu cel de la oraș. Țăranii însă îi numesc pe țărani, simplu, «oameni». De fapt, țăranul n-are nume pentru că nu este nici clasă, nici breaslă, nici funcție, ci poporul însuși, omul român. Pentru toată lumea, țăran este sinonim cu român, pe când orașan nu, ba în general dimpotrivă, mai cu seamă în ochii țăranului¹⁹».

„Când se abat marile urgii, oamenii bogați, proprietarii de toate felurile, sunt imediat gata de ducă. Ei n-au legături organice cu pământul țării și se despart ușor de orașele sau de castelele în care locuiesc, siguri că vor găsi, cu aurul lor, în alte țări, alte orașe și alte castele, unde vor putea continua viața ușoară de belșug²⁰».

¹⁸ † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Satul românesc, între tradiție, ...”, pp. 9-10.

¹⁹ Acad. Eugen Simion, „Satul românesc nu mai poate exista în afara istoriei”, www.academiaromana.ro/com2005/pv1031/ESimion.doc, 3 ianuarie 2020.

²⁰ Liviu REBREANU, „Laudă țăranului român”, în : *Veșnicia s-a născut la sat*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2019, p. 96.

„Țăranul însă nu pleacă nici de voie, nici de nevoie. El n-are unde să-și mute sărăcia, pentru că, smuls de pe ogorul lui, ar fi osândit să piară ca un arbore smuls din rădăcini. De aceea, țăranul este pretutindeni păstrătorul efectiv al teritoriului național”²¹.

„Și dacă e așa în general, de ce n-ar fi și pentru țăranul român, a cărui dragoste de pământ este mai mare și mai naturală decât a altora? Căci pentru țăranul nostru pământul nu este un obiect de exploatare, ci o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație și de teamă. El se simte zămislit și născut din acest pământ ca o plantă fermecată care nu se poate stărpi în vecii vecilor”²².

„De aceea pământul este însuși rostul lui de a fi. Pământul nostru are un glas pe care țăranul îl aude și-l înțelege. Este «sfântul pământ inspirator» care ne-a modelat trupul și sufletul, care prin soarele și apele și munții și șesurile lui ne-a dăruit toate calitățile și defectele cu care ne prezentăm azi în lume. Pământul acesta parcă nici nu poate produce decât numai români”²³.

„Pe lângă percepția atemporală a istoriei de către țăran, pe care o subliniază Lucian Blaga, expresia «veșnicia s-a născut la sat» poate semnifica și faptul că la sat, mai mult decât la oraș, pot fi mai ușor percepute și apreciate prezența Creatorului în natură, valoarea naturii înconjurătoare ca dar al lui Dumnezeu, ce trebuie cultivat în relație de recunoștință față de Dăruitor, precum și legătura indisolubilă dintre cult și cultură, având ca bază agricultura. La sat, cultivarea pământului este adesea însoțită de acte cultice, precum binecuvântarea holdelor, a semănatului, a fântânii, a primelor roade ale pământului, iar în unele regiuni Troițele străjuiesc fântânile, colinele sau drumurile din mediul rural. Toate slujbele de binecuvântare a cultivării pământului evidențiază legătura între rugăciune și acțiune, încât omul credincios și harnic se conduce după principiul, «totdeauna lucrul tău să-l începi cu Dumnezeu!»²⁴.

Totodată, „metafora «veșnicia s-a născut la sat» semnifică și percepția relației dintre timpul acțiunii și timpul rodirii. Poți să organizezi totul foarte bine din punct de vedere tehnic sau practic, dar, dacă ploaia nu vine la timp sau vine cu grindină mare, cultura agricolă poate fi compromisă! Pentru agricultor, între sămânța semănată și recolta scontată este o legătură spiritual trăită existențial în rugăciune, răbdare și speranță. Este vorba de un timp al așteptării, al binecuvântării și al rodirii pe care țăranul îl înțelege altfel decât muncitorul sau inginerul care apasă pe buton în fabrică și obține imediat rezultatul dorit sau programat”²⁵.

²¹ L. REBREANU, „Laudă țăranului român”, p. 96.

²² L. REBREANU, „Laudă țăranului român”, p. 96.

²³ L. REBREANU, „Laudă țăranului român”, p. 97.

²⁴ †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - factor de coeziune și unitate națională*, Cuvânt adresat cu prilejul deschiderii Conferinței „Spațiul socio-economic rural. Identitate și unitate națională”, organizată de Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” din București (ASAS) și Patriarhia Română, la Palatul Patriarhiei, luni, 12 noiembrie 2018, Basilica, București, 2019, p. 5.

²⁵ †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - factor de coeziune...*, p. 6.

„Drept urmare, omagierea satului românesc și a contribuției sale majore la devenirea istorică a poporului român este o necesitate și o demnitate. În același timp, este necesară cunoașterea situației precare și incerte în care se află astăzi satul românesc și locuitorii lui. Satele românești, cu biserici și case țărănești, cu cimitire și morminte străjuite de cruci, cu ulițe și porți primitoare, sunt purtătoarele unui limbaj tainic și vizibil al tradiției, al continuității fizice și spirituale ale acestui neam, sunt oglinzi ale sufletului românesc, în care se arată astăzi, după caz, hărnicia sau delăsarea noastră, responsabilitatea sau indiferența”²⁶.

„Făcând referire la necesitatea sfințirii timpului vieții pământești pentru dobândirea mântuirii, observăm cum, la sat, viața este înțeleasă, mai mult decât în mediul urban, ca timp binecuvântat pentru a sfinți locul în care trăim. Iar dacă sfințim locul în care trăim pe pământ, putem spera să primim și un loc în ceruri, „un colțisor în rai” - după cum afirma părintele Paisie Olaru de la Mănăstirea Sihăstria de Neamț. De asemenea, satul are un cult al pomenirii morților și al legăturii dintre generații mult mai profund decât orașul, iar creațiile populare perene din lumea satului sintetizează filosofia profundă a înțelegerii sensului sfânt al vieții și al morții”²⁷.

Țăranul român, potrivit observației făcute de părintele Dumitru Stăniloae, vede prezența harică și ocrotirea milosârdă a lui Dumnezeu în toate cele prezente în jurul său:

„Vede pe Dumnezeu în taina naturii. Un peisaj frumos al naturii e pentru el un adevărat rai. El spune în Miorița: «Pe un picior de plai, / Pe o gură de rai». El simte atât de aproape de om pe Dumnezeu, pe Maica Domnului, încât folosește pentru ei diminutive (de familiaritate - n.n.): «Dumnezeu drăguț», «Măicuța Domnului»”²⁸.

În discursul său de recepție la Academia Română, din 29 mai 1940, intitulat „Laudă țăranului român”, scriitorul interbelic Liviu Rebreanu vorbea despre „aurul curat” din sufletul țăranului român, care este, de fapt, spiritualitatea profundă a acestuia, lumina credinței și a hărniciei, a dărnicii și a jertfelniciei ca dăruire de sine și dăinuire spirituală în timp și peste vremuri diferite²⁹.

„Din nefericire, este limpede pentru noi toți că satul românesc nu mai este astăzi ce era cu mai mulți ani în urmă, dar nici nu se poate spune că nimic din ce a fost în trecut nu mai poate fi recuperat sau cultivat astăzi. Cea mai profundă criză pe care o resimte în prezent țăranul român este suferința deznădăcinării și a înstrăinării sale prin emigrație în străinătate, lucrând mai mult pentru dezvoltarea altor țări, decât pentru propria sa patrie de origine. Locurile natale sunt părăsite de către generațiile tinere, iar solidaritatea dintre oameni este tot mai redusă. Sătenii se înstrăinează de propriul pământ și de propria lor identitate. Tradițiile populare, majoritatea cu o profundă conotație spi-

²⁶ †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - izvor de spiritualitate...*, p. 17.

²⁷ †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - izvor de spiritualitate...*, p. 17.

²⁸ Dumitru STĂNILOAE, „Reflecții despre spiritualitatea poporului român”, în: *Opere complete*, vol. 9, Basilica, București, 2018, pp. 164-165.

²⁹ Acad. Eugen Simion, „Satul românesc nu mai poate exista în afara istoriei”, www.academiariomana.ro/com2005/pv1031/ESimion.doc, 3 ianuarie 2020.

rituală, sunt căzute în uitare. Industrializarea agriculturii a condus la o eficientizare a activității, dar, totodată, solul a fost poluat prin folosirea îngrășămintelor chimice³⁰.

De aceea, se poate spune că patria mică a fiecărui țăran a fost satul, locul de moșie și viață, încheiat cu șanțuri, delimitat în timp și spațiu, trăind în sine și prin sine, dar niciodată izolat, satele unindu-și, adesea, forțele pentru apărare sau participând ceremonial la înrudirile tradiționale, sărbători populare, nedei, târguri și alte manifestări etno-zonale, păstrând o legătură firească și durabilă.

Nimic nu este la întâmplare în viața țăranului nostru. Datinile familiale și datinile satului sunt doi poli ai unei lumi de viață socială în care actele materiale și culturale stau sub semnul unor sensuri primordiale, pe care oamenii le trăiesc firesc, fără artificii, cu frumuseți emoționale, pe care le-au creat cu artă și poezie, le-au păstrat cu evlavie și s-au simțit cu ele plenar și siguri pe matca strămoșească.

Satul, ca matrice românească, a reprezentat dintotdeauna obârșia ființială a tuturor fiilor săi și l-au purtat în conștiință cu valoare de simbol pentru toată viața. Străinătatea nu e în viața poporului rural, cum s-ar crede, peste mări și țări, ci începe chiar de la marginea satului. Satul vecin e străinătate, orașul mai depărtat devine în concepția poporului „neagră străinătate”³¹.

Când, din anumite motive, omul nu mai poate sta în satul lui și pleacă în lume, totul îi este străin, i se pare ostil. În afara unui climat comunitar și protector de acasă, înstrăinarea și răceala celor din jur îl cuprind cu dușmănie. Străin este oricine care nu-i în satul lui, cu părinții, frații, surorile și toți cei dragi de acasă, iar când omul slăbește, gândul morții între străini, departe de satul lui, îl înfioară³².

SATUL, PARADIGMĂ REPREZENTATIVĂ A „MICROCOSMULUI” ROMÂNESC

Satul românesc în devenire a păstrat mereu aceste tradiții populare care prin caracterul lor au însemnat un adevărat cod moral al românilor de-a lungul istoriei. Din el se degajă un sentiment profund uman, vădind valoarea culturii populare și rostul ei în viața satelor noastre, nedezmințit până astăzi. Tradițiile cultivă idealul de frumos, de dreptate, bunăstare, înțelegere, iubire de neam, hărnicie, iubirea locurilor natale, a țării, înțelepciune, cumpătate, credință, dragoste, adevăr ș.a., virtuți specifice și de înaltă cinstire la poporul nostru, încă de la străbunii geți, despre care Herodot spune că erau „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”³³.

³⁰ Cuvântul inaugural al Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, rostit cu ocazia primirii titlului academic de *Doctor Honoris Causa* din partea Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, miercuri, 7 decembrie 2011, publicat în: †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Lumina Botezului și bucuria familiei. Lucrarea Bisericii în societate în anul 2011*, Basilica, București, 2012, pp. 276-290.

³¹ Nicolae COJOCARU, „Tradițiile de întemeiere la români”, p. 40.

³² Nicolae COJOCARU, „Tradițiile de întemeiere la români”, p. 41.

³³ Nicolae COJOCARU, „Tradițiile de întemeiere la români”, p. 41.

Satul a fost, astfel, permanent, un spațiu de viață autentică, unde s-a creat și recreat întreg universul de cultură și civilizație tradițională. În același timp, el este o conștiință a neamului nostru și chiar poate fi considerat o emblemă națională, prin tot ceea ce are specific și nepieritor, de la case, port și până la creațiile folclorice, atât de bogate și valoroase.

Domnul Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, deplânge situația în care au ajuns românii de astăzi, fie că provin din mediul urban sau rural:

„Suntem tentați astăzi - cu atâtea ispite și facilități în jur - să mergem în lume, pe meridiane îndepărtate, mânați de nevoi reale sau imaginare și de curiozități, uitând de rădăcini. Dar locul nașterii noastre - loc însuflețit, viu, carismatic - se răzbună pe noi, ne cheamă spre rădăcini, dacă nu altminteri, atunci când ni se întoarce câte un părinte la Domnul, când se oficiază o cununie ori când se naște un copil, când oamenii se însuflețesc de duhul sărbătorilor, când colindă și cântă, când plâng, pentru că încă «jale duce Mureșul și duc tustrele Crișuri» (Octavian Goga). Ne-am cam dezis de aceste valori perene, i-am pus prea repede pe unii de-ai noștri - mari - «în debara», ne-am trezit brusc mai deștepti decât cei care ne-au deșteptat și ne-au arătat căi bune de urmat, iar acum tragem ponoasele”³⁴.

Adevărata împlinire o poate simți omul doar în atmosfera sacră a satului românesc, unde, în suspin și rugăciune, are marea binecuvântare de a intra într-o legătură de comuniune profundă, pe aceeași glie sfântă străbună, cu cei ce sunt încă în viață, precum și cu cei care au trecut în neființă, fiindcă oricât de departe ne-ar călăuzi pașii în această viață, gândul și dorul pentru satul, casa părintească în care ne-am născut, am copilărit și am trăit ne vor însoți toată viața. În aceste amintiri sfinte, adânc întipărite pe pereții inimii noastre, cei ce nu mai sunt printre noi, devin nemuritori, fiindcă aducerile-amine sunt cele care oferă vieții efemere marele dar al eternității, astfel încât, în acele momente anamnetice, de incursiune în trecut, putem retrăi, iar și iar, cele mai inedite clipe, împreună cu cei dragi sufletului nostru, respectiv alături de țărani care au renunțat la ei înșiși pentru a avea noi o viață mai bună. De aceea, unul dintre punctele de maximă importanță din viața țăranului român îl reprezintă cimitirul satului, prin faptul că acele momente de cinstire a celor care au format familia noastră de odinioară ne adună pe toți într-un loc, redevenind, pentru o clipă, acea forță de altădată, care ne amintește că fiecare dintre noi am fost născuți pentru Cer. Cimitirul satului este locul unde viața și moartea coexistă în deplină armonie, unde timpul se oprește în loc, unde pământul plânge și unde copiii, nepoții și strănepoții varsă lacrimi pentru țărani lor iubiți, care, de foarte multe ori, au renunțat la bucățica lor de pâine pentru ei, au plecat la muncă cu ochii înlăcrimați, s-au simțit bătuți de soartă și oboșiți după atâta muncă, dar care n-au renunțat, ci au mers mai departe pentru a le da urmașilor lor ceea ce ei nu au avut. Inima țăranului român nu doar că este una de aur, extrem de valoroasă, dar este și una care a înnobilit inimile urmașilor săi, a acelor oameni care, mai târziu, au luptat pentru idealurile și valorile

³⁴ Acad. Ioan-Aurel Pop, „Satul - esența spiritului istoric românesc”, în: *Veșnicia s-a născut la sat*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2019, pp. 57-58.

fundamentale ale poporului român. În acest loc, copiii își aud părinții și simt mângâierea acestora, fiindcă cei care odinioară au lucrat cu atâta sfințenie pământul, în cele din urmă au devenit una cu pământul, motiv pentru care pământul are în sine capacitatea de „a glăsuși”, astfel încât „glasul” pământului nu este altceva decât glasul țaranului român, al tatălui sau al mamei, al tuturor înaintașilor noștri. De aceea, țaranul român trebuie să fie apreciat, respectat, elogiat și chiar omagiat, fiindcă el este chintesența tuturor însușirilor, virtuților, valorilor și idealurilor poporului român, iar a fi țaran nu este o rușine, ci, din contră, un gest de mândrie națională, un act de reală demnitate creștină. Acesta este și motivul pentru care pământul țării nu trebuie înstrăinat, fiindcă făcând lucrul acesta dăm uitării toată jertfa și tot sacrificiul țaranelor români, pentru care pământul nu era doar un simplu obiect, ci avea valoare sentimentală, deoarece pentru țaranul de altădată pământul era sfânt, fiindcă era darul lui Dumnezeu cel mai de preț, de pe urma căruia putea să trăiască și să-și întrețină familia. Pentru acest pământ al țării înaintașii noștri și-au dat viața, fiindcă ei au înțeles cel mai bine că acesta reprezintă viața unui popor, atât timp cât este al lui și nu al altora, deoarece aduce cu sine și libertatea.

„La sat, viața este înțeleasă și ca timp binecuvântat pentru a sfinți locul în care trăim. Iar dacă sfințim locul în care trăim pe pământ, putem spera să primim și un loc în ceruri. De asemenea, satul are un cult al pomenirii morților și al legăturii dintre generații, mult mai profund decât orașul. Creațiile populare perene din lumea satului sintetizează filosofia profundă a înțelegerii sensului sfânt al vieții și al morții. Din experiența Liturghiei euharistice, a vieții ascetice și a dăruirii jertfelnice s-a format spiritualitatea poporului român, ca fiind un popor care a interiorizat și asumat jertfa Crucii și lumina Învierii lui Hristos în viața lui”³⁵.

În tot acest context, satul are o sfințenie aparte, deoarece nicăieri în altă parte nu poate fi ilustrată mai autentic sinergia dintre muncă, rugăciune și jertfă, decât în viața țaranului român, pentru care pământul satului său reprezintă Grădina Raiului, cel mai senin și curat loc din Univers. La sat, pământul este sfințit prin sudoarea frunții țaranului român, care, muncind din greu, se roagă permanent lui Dumnezeu, conștient fiind de faptul că fără ajutorul Lui nu există belșug pe pământ, cu alte cuvinte, fără binecuvântarea Sa pământul nu rodește. Nu există imagine mai frumoasă în istoria satului românesc decât aceea a țaranului român care cu multă trudă își lucrează pământul, își seamănă sămânța, iar la finalul acestui proces agricol nu ezită a se pune în genunchi, cu capul descoperit, pentru a înălța o rugăciune scurtă, dar sinceră și profundă, prin care Îi mulțumește lui Dumnezeu pentru tot ajutorul și Îi încredințează toată truda sa. De aceea, ploaia și căldura la timpul potrivit, nu reprezintă altceva decât lacrimile de milostivire ale lui Dumnezeu față de efortul sporit și asiduu al țaranului român.

Astfel, satul este punctul de întâlnire dintre Dumnezeu și om, în care cuvintele rostite de preot în fiecare Sfântă Liturghie, „ale Tale dintru ale Tale, Ție Îți aducem de

³⁵ †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Satul românesc - factor de coeziune...*, p. 6.

toate și pentru toate”, devin realitate, fiindcă în tot acest proces de lucrare a pământului omul nu face altceva decât să împlinească o poruncă dumnezeiască veche, respectiv aceea de a lucra pământul, procesul agricol, însoțit în permanență de rugăciune, metamorfozând omul, astfel încât ființa creată, alături de natură, ajunge să se spiritualizeze tot mai mult, fiindcă, în cele din urmă, omul ajunge să se dea pe sine însuși ca jertfă, ca unul care cultivă pământul, seamănă grâul, face pâinea, culege strugurii și pregătește vinul, toate aceste elemente nefiind altceva decât înseși trupul și sângele Mântuitorului Hristos pnevmatizate. În acest sens, satul românesc este punctul istoric de mântuire a lumii, locul în care, cu preponderență, îl întâlnim pe Hristos în jertfa, truda, lacrimile și rugăciunile țăranului român, care cu atâta dragoste muncește pământul. Prin urmare, prin truda mâinilor sale, cristalizată în pâinea și vinul întrebuițate în cadrul Tainei Sfintei Euharistii, Îl descoperim pe Dumnezeu, Care, în final, se oferă drept răsplată pe Sine Însuși. În acest sens, părintele Dumitru Stăniloae afirma faptul că în Euharistie „Hristos ne aduce ca jertfe nu ca pe niște obiecte, ci ca persoane, deci ca jertfe care ne aducem și pe noi înșine”³⁶. De aceea, „pâinea adusă ca prescură lui Dumnezeu e ceea ce întreține viața oamenilor, deci comunitatea anunță prin gestul acesta că pune însăși viața ei la dispoziția lui Dumnezeu. Dar pâinea ca și viața proprie o au oamenii ca dar de la Dumnezeu. În pâinea pe care o aduc lui Dumnezeu întorc deci acest dar, sau condiția vieții lor și deci însăși viața lor în devenire, lui Dumnezeu”³⁷, motiv pentru care, „Euharistia se constituie astfel ca un dialog și ca o întâlnire de daruri între oameni și Dumnezeu în Hristos, ca o culminare a acestui dialog și întâlniri”³⁸ între Dumnezeu și țăranul român din satele noastre tradiționale românești.

Satul românesc are în sine puterea de a aduna la un loc, de a cristaliza toată suflarea, de a produce armonie și mai ales de a aduce bucurie în sufletele țăranilor români și ale românilor de pretutindeni. Acea bucurie care exista oarecând poate fi retrăită, simțită și redescoperită prin întoarcerea către simplitatea, puritatea, bunătatea și hărnicia țăranului român, care răspândea, pretutindeni, parfumul nobleței sufletești. Adevărata bucurie poate fi regăsită în lucrurile mărunte, în persoanele pe care le avem lângă noi și în locul în care au luat naștere cele mai numeroase și prețioase amintiri: satul românesc, cu vatra părintească, cu moșii și strămoșii noștri. Cu alte cuvinte, bucuria constă nu în a avea, ci în a fi, dar nu oricum, adică nu singuri, ci împreună cu cei de care s-a îndrăgostit sufletul nostru. Prin urmare, satul românesc este altarul sfânt la care s-au rugat și s-au jertfit părinții, bunicii și străbunii noștri și pe care l-au sfințit și l-au resfințit prin lacrimile și sudoarea frunții lor, un altar viu în care își are sălaș Dumnezeul Cel Viu, fiindcă în fiecare respirație a țăranului român se află Cel Totul, mai ales în contextul în care tot decursul procesului agricol depinde de milos-

³⁶ Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 72.

³⁷ D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. 3, p. 73.

³⁸ D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă...*, vol. 3, p. 73.

tivirea lui Dumnezeu față de om, pentru cel din urmă neexistând bucurie mai mare ca aceea a unei recolte mănoase.

CONCLUZII

„Țăranul român a avut și are o mare însemnătate în viața neamului nostru, el fiind izvorul românismului curat și veșnic. Din vremurile întunecate de demult el a muncit pământul, a rămas pe aceste plaiuri și a înfruntat toate urgiile ce au venit asupra lui. Pe el nu l-a putut clinti nici un năvălitor. El a rămas de a muncit pământul în care erau îngropați înaintașii lui și în care avea să fie și el îngropat după moarte. Cea mai bună dovadă că avem drepturi asupra acestui pământ, este țăranul român, care l-a muncit din vremuri de demult și care aici și-a început viața lui. Țăranul român cu lumea lui rămâne și azi izvorul de viață pentru neamul nostru. El nu este numai o parte din poporul român, nici numai o funcțiune, el este omul român, poporul român”³⁹.

Astfel, „suntem și vom fi totdeauna neam de țărani. Prin urmare, destinul nostru ca neam, ca Stat și ca putere culturală, atârnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranului. Dar mai atârnă, în aceeași măsură și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur în valori eterne”⁴⁰.

³⁹ „O laudă țăranului român”, în: *Unirea Poporului*, 9 iunie 1940, p. 1, col. 3.

⁴⁰ Academia Română, *Discursuri de recepție*, 6 (1936-1948), volum îngrijit de dr. Dorina N. Rusu, București, 2005, p. 316.